

**Regionale verschillen in
politieke dichtheid tonen het
besparingspotentieel van
bestuurlijke vereenvoudiging
en verbetering**

Het uur van de budgettaire waarheid is aangebroken

Ons land staat voor zeer ingrijpende hervormingen. Het grote begrotingstekort dwingt ons de lopende uitgaven onder controle te krijgen. Meer dan 'zuivere' besparingen hebben we ambitieuze hervormingen nodig om onze economie en maatschappij te moderniseren en voor te bereiden op een tijdvak met aanhoudende onzekerheden en turbulenties. Complexe uitdagingen vragen een aangepaste beleidscultuur die rekening houdt met de verwevenheid van problemen en uitdagingen. Onze beleidsmakers moeten in toenemende mate 'systeemdenkers' worden die verschillende disciplines kunnen combineren.

Denemarken is een land met een sterke hervormingstraditie. Flexicurity is een Deens concept en het land blijft een pionier inzake duurzame energie en innovaties in de gezondheidszorg. Maar rendeert een hervormingscultuur ook budgettair? België en Denemarken werden getroffen door hetzelfde coronavirus en dezelfde energiecrisis. Toch realiseert Denemarken jaar na jaar grote begrotingsoverschotten terwijl wij crisissen omzetten in begrotingstekorten zonder daarbij onze instituties aan te passen en *future-proof* te maken. Een groot begrotingstekort is vooral een symptoom van een stationaire beleidscultuur die niet kan reageren op onvoorziene uitdagingen.

België = dure bestuurslagen en -kosten + zeer grote regionale verschillen = marge voor besparing

In ons land zijn de overheidsuitgaven ongeveer 4,5 procentpunten van het BBP hoger dan het gemiddelde van de belangrijkste buurlanden¹. Maar de kwaliteit van de publieke dienstverlening of van belangrijke publieke goederen is in België niet hoger dan in onze buurlanden. Hogere overheidsuitgaven worden niet omgezet in een opvallend hoge levenskwaliteit. In 2001 lagen de overheidsuitgaven in ons land 'maar' 2,1 procentpunten van het BBP hoger dan in de buurlanden. De huidige budgettaire uitdaging is vooral het gevolg van de sterke toename van de overheidsuitgaven na 2001. In de voorbije twee decennia werden noodzakelijke hervormingen afgewenteld door het uitdelen van extra geld. Uit een analyse van de Nationale Bank van België blijkt dat ons land vandaag relatief veel uitgeeft aan het algemene bestuur of de werking van de vele overheden, aan economisch beleid (loonsubsidies, dienstenscheques,...) en aan onderwijs.

Ons zeer complexe politieke systeem heeft een hoge kostprijs en zorgt allesbehalve voor krachtadig beleid. Maar welk besparingspotentieel kunnen we ontwarren in het complexe politieke organigram?

De analyse van Hindriks en Lamfalussy biedt een rigoureuze en actuele inventaris van de kostprijs van totale politieke personeelsbezetting in ons land. Deze inventaris is nieuw en kan bijdragen aan het publieke debat over het functioneren van 'het politieke bedrijf' in de nasleep van de verkiezingen van 9 juni 2024.

¹ Godefroid, H. / Van Parys, S. / Stinglhamber, P. (2021). Welke overheidsuitgaven in België zijn hoog? Een vergelijking met de buurlanden. Economisch Tijdschrift (september 2021), <https://www.nbb.be/nl/artikels/welke-overheidsuitgaven-belgie-zijn-hoog-een-vergelijking-met-de-buurlanden>

Uit het zeer gedetailleerde rapport van Hindriks en Lamfalussy blijkt dat vooral Wallonië excelleert in een sterke 'over-allocatie' van politiek personeel op zowat alle bestuursniveaus. Deze overallocatie kan niet objectief verklaard worden en is in de praktijk het gevolg van politieke preferenties.

Zo heeft België 54 ministers en staatssecretarissen, ondersteund door ongeveer 2000 leden van ministeriële kabinetten. Tot deze ministers en staatssecretarissen behoren 9 ministers van Volksgezondheid, die allemaal deelnemen aan de interministeriële gezondheidsconferentie, 4 ministers van Klimaat, 4 ministers van Mobiliteit en 3 ministers van Onderwijs. De werkelijke kostprijs van de kabinetten loopt op tot meer dan 320 miljoen euro.

De regionale verschillen in het aantal ministers zijn opvallend. In Vlaanderen zijn er 9 ministers voor 6,8 miljoen inwoners maar Wallonië en Brussel hebben 21 ministers voor 4,8 miljoen inwoners. **Per miljoen inwoners tellen Wallonië en Brussel meer dan drie keer zoveel ministers dan Vlaanderen.** Het hoge aantal ministers noodzaakt een versnippering van bevoegdheden wat de slagkracht van het beleid ondergraaft. Mobiliteit, gezondheid en milieu zijn verspreid over meerdere ministeries op verschillende beleidsniveaus wat een consistent beleid bemoeilijkt. Aan Franstalige kant zijn, in tegenstelling tot Vlaanderen, verplicht onderwijs, hoger onderwijs en vaardigheidstraining verspreid over drie verschillende ministeries in twee verschillende regeringen.

De tewerkstelling binnen de kabinetten is als volgt verdeeld; 734 federaal, 404 Wallonië, 350 Brussel, 272 Vlaanderen, 232 Franse Gemeenschap en 37 Duitstalige Gemeenschap. De tewerkstelling in kabinetten is in Wallonië en Brussel disproportioneel hoog. **Per miljoen inwoners telt Vlaanderen 40 kabinetsmedewerkers. In Wallonië en Brussel samen loopt dit op tot 213 kabinetsmedewerkers per miljoen inwoners.**

Met 592 parlementsleden verspreid over verschillende parlementen heeft België een van de hoogste parlementaire dichtheden.² Belgische parlementsleden genieten van royale salarissen (€8.743 bruto) en genereuze "forfaitaire" vergoedingen (€2.448 netto per maand). Deze financiële voordelen kunnen een absenteïsme (30%) niet voorkomen. Bovendien hebben sommige parlementsleden tot 20 mandaten en combineert een meerderheid van de federale parlementsleden hun mandaat met een lokaal mandaat. Het potentieel tot belangenconflicten lijkt wel institutioneel verankerd.

Een vergelijking met andere landen van vergelijkbare grootte - zoals Zwitserland -, toont aan dat er in België te veel parlementsleden zijn. **De regionale discrepantie in parlementaire dichtheid is zeer opvallend, met twee keer zoveel parlementsleden per bevolking in FWB en Wallonië als in Vlaanderen, en vier keer zoveel in Brussel als in Vlaanderen.**

Dit patroon met een overallocatie van politiek personeel in Wallonië vinden we ook bij de provincies en de gemeenten. De 5 Vlaamse provincies stellen in totaal 4.904 VTE's tewerk, terwijl de 5 Waalse provincies 8.916 VTE's tewerkstellen. Er zijn twee keer zoveel provincieraadsleden per inwoner in Wallonië als in Vlaanderen. Bovendien hebben provinciale parlementsleden twee keer zoveel mandaten als regionale of federale parlementsleden. Daarnaast hebben de 5 Waalse provincies vier keer meer personeel per inwoner in dienst en geven drie keer meer uit per inwoner dan de 5 Vlaamse provincies.

2 De 94 leden van het Parlement van de Federatie Wallonië-Brussel hebben twee mandaten: één gewestelijk en één gemeenschapsmandaat.

Ons land telt daarnaast 18.549 gemeentelijke vertegenwoordigers in België: burgemeesters, schepenen, gemeenteraadsleden en sociale actieraadsleden. In Wallonië zijn er twee keer zoveel gemeenteraadsleden per inwoner als in Vlaanderen. Dit verschil houdt verband met de kleinere omvang van de Waalse gemeenten (gemiddeld 14.045 inwoners tegenover 22.580 inwoners voor de Vlaamse gemeenten).

Tot slot telt Wallonië twee keer zoveel intercommunales en bestuurders per inwoner als Vlaanderen. **Het gemiddelde personeelsbestand van een Waalse intercommunale ligt drie keer hoger dan dat van een Vlaamse intercommunale.**

Vanuit eenvoud naar besparing + productiviteit en kwaliteit

Ons politiek systeem kan en moet vereenvoudigd worden. De analyse van Hindriks en Lamfalussy wijst op een groot besparingspotentieel in Wallonië en Brussel. Itinera onderschrijft deze analyse maar een reflectie over een beter politiek systeem mag niet verengd worden tot het beperken van het aantal ministers of het aantal kabinetsmedewerkers per minister. Het verminderen van het aantal politieke mandaten in Wallonië en Brussel biedt geen garantie op een meer krachtadig bestuur. Itinera ziet naast het evidente besparingspotentieel twee andere prioriteiten in het debat over politieke hervormingen.

1. Efficiëntie = simplify, simplify

Bevoegdheden moeten meer samengebracht worden om snelle en consistente beleidsreacties mogelijk te maken. Deze oefening kan vertrekken van het huidige politieke organigram maar het organigram zelf moet in vraag gesteld worden vanuit een doelmatigheidsperspectief. Zo worden onze bedrijven in de drie gewesten dikwijls geconfronteerd met verschillende regulering en vergunningsprocedures. Deze verschillen zijn kostenverhogend en vertragen de economische dynamiek terwijl de meerwaarde van deze verschillen in regulering nooit gecijferd werd.

Waarom hebben we verschillende ministers voor energie nodig als één kWh in Vlaanderen per definitie niet te onderscheiden valt van één kWh in Wallonië of Brussel? Aanverwante vragen betreffen de houdbaarheid van het zeer dure model met vele kleine gemeenten naast vele provinciën.

Sinds 1975 duikt af en toe de vraag op of we de provinciën wel nodig hebben vanuit een efficiëntieperspectief. Het blijft wachten op een antwoord. Intussen stegen vooral de budgetten van de Waalse provincies fors. Deze vragen zijn complex maar het politieke bestuur van ons land is te duur om deze vragen te blijven negeren.

De 'overhead' van politiek personeel is ook een afgeleide van de complexiteit van regelgeving en procedures. Itinera bepleit een volledige doorlichting met doelstelling van 20% productiviteitsverbetering over vijf jaar – een plan voor minder planlast. Dit kan van binnenuit gedragen worden, door de expertise van ambtenaren te benutten.

2. Expertise = kwaliteit van goed bestuur

Stikstof, PFAS, het Europese marktmodel voor gas en elektriciteit, groepsimmuniteit, GDPR, CSRD,... Deze onderwerpen of concepten werden niet vermeld in recente regeerakkoorden maar beheersten wel een belangrijk deel van het maatschappelijk debat. De politiek worstelt met deze onderwerpen omdat binnen het politieke bedrijf niet meer wordt geïnvesteerd in de opbouw van expertise. In ons land kan expertise verzameld worden in een kabinet maar dit is in essentie een tijdelijk samenwerkingsverband dat geen duurzame opbouw van expertise ambieert.

Landen met een sterke hervormingstraditie investeren in beleidsexpertise wat hun toelaat om strategisch te denken en te anticiperen. Deze cultuur ontbreekt in ons land waardoor onze ministers sterk afhankelijk zijn van consultancybedrijven met ad hoc projecten. Maar consultancybedrijven vermarkten hun expertise en willen net blijvende afhankelijkheden creëren. Een overheid die uitbesteedt, twijfelt over zijn eigen rol en dit is nefast in een tijdperk dat snelle reacties noodzaakt. Een beter bestuur is geen evidentie zonder ernstige investeringen in interne expertise-opbouw bij overheden en het politieke bestuur. België heeft op alle niveaus nood aan veel meer cultuur voor goed bestuur.

Oproep voor productiviteitsprong

Er is nood aan een consistente rapportering en internationale vergelijking van de kwantiteit en de kwaliteit van de politieke bestuurslagen in ons land. De cijfers van Hindriks en Lamfalussy zijn interpellierend. Zij moeten niet dienen voor politisering maar voor systematische verbetering van ons bestuur.

Gelet op de acute budgettaire crisis moeten alle beleidsniveaus werken aan kostenefficiëntie en kwaliteit. Ons rapport toont dat Wallonië en Brussel minstens op het vlak van kosten/baten een grote achterstand hebben ten aanzien van Vlaanderen.

Cijfers over de 'overheadkost' van bestuur en politiek zijn belangrijk. Vereenvoudiging van de structuren zelf is evident, maar slechts de eerste stap. Nog belangrijker is een echte strategie voor vereenvoudiging en kwaliteit van het bestuur. Itinera doet een oproep naar een collectieve strategie voor 20% productiviteitswinst in de lopende legislatuur, op alle bestuursniveaus: 20% minder regels en/of betere procedures en rapportering.

